

אמונה איתנה, היא היסוד שהאדם יוכל לאהוב את חבריו בכל מצב, גם אחרי שגמל לו רעה תחת טובה!!!

« אמונה זה דוקא כשלא רואים את השי"ת!! »

כתוב בפרשתינו (דברים א, לא-לב), ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלקיך וגו' ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלקיכם, ותמוה, מהו 'ובדבר הזה', לכאן הול"ל 'ואתם' אינכם מאמינים.

ומבאר הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע (בספרו אגרא דכלה ד"ה ובמדבר), שעיקר עבודת האדם היא האמונה בהקב"ה גם בשעת הסתר וחושך, כי מי שמאמין בהקב"ה רק כשהקב"ה מתנהג עמו ברחמים מגולים, אינו נחשב מאמין, שהרי הכל ברור לגד עיניו ובמה יאמין, וזה פירש הכתוב 'ובדבר הזה', כלומר המאמין בקב"ה רק כאשר הכל נהיר ובהיר, כשבידו להראות באצבע זה א-ל, בהנהגת רחמים, וכגון שנעשו לו ניסים ונפלאות כמו 'ובמדבר אשר ראית', אז 'אינכם מאמינים', אמונה כזאת אינה נחשבת אמונה. אלא מי נקרא בעל אמונה, זה האיש המתחזק להאמין בהקב"ה גם כשנראה לו שהבורא הסתיר את עצמו ממנו בהנהגת דין ויסורים, והוא מאמין שהקב"ה עושה את כל המעשים לטובתו השלימה, זה עולה במדרגה להיקרא בעל אמונה.

וכבר אמר דוד המלך (תהלים צב, ג) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, דהיינו שאמונתך היא בלילות בעת החושך, ובדורות הראשונים, עת שימשו כל המאורות, אז ראו את החסד והיה נוח להם, אבל בחשיכת הדורות נהיה אמונתך בלילות, אשר אורות החסדים כבר נתקררו ונתאפלו, וכבר אין עצה אחרת כי אם באמונה, כי בכל הקשיים והצרות והכבדות של הדור, אזי יזחול ויעבור בכל התוקף והגדלות על ידי האמונה, בתכלית הפשוטה של האמונה, והיא גדולתו, ובה כלול הכל, ולא פחות מהדורות הראשונים. והאמונה היא באמת האור הכי גדול, ועל זאת בודאי שיתבעוהו, כי על זאת בא חבקוק והעמידן על אחת, כי בדור חשוך, על ידי אמונה יכול ויוכל לעבור את הנסיונות.

והנה אברהם אבינו זכה לכל מה שזכה דוקא מתוך החושך, וכלשון הנביא ומצאת את לבבו נאמן לפנך (נחמיה ט, ח). שהרי אברהם אבינו הלא היה לו התגלות קטנה ממש רבינו, וכמו שכתוב בתורה ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ט, ח), וגם לא זכה להתגלות של מתן תורה ולא של קריאת ים סוף. ותכלית השלימות היא דוקא כשלא רואים, וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות (תהלים צב, ג) ודרשוהו במדרש (ילק"ש שם) "זה עולם הזה שהוא דומה ללילה", כי אמונה יוצאת דוקא מ'בלילות' מתוך החושך, כשלא רואים את הנהגת ה'.

אצל אברהם אבינו הנסיון של הבטחת הבנים, היה גדול מאוד, דהרי **הספורני** (בפרשת וירא) כתב להסביר, למה באמת צחקה שרה אמנו על הבשורה שילד לה בן, הרי ידעה שהם מלאכים, וכ' בזה"ל: "שחשבה שהיה דבר המלאך ברכת נביא בלבד כענין אלישע, לא נבואה ושליחות האל ית'. וחשבה שלא יושג זה בזקנים בברכת שום נביא, כי אמנם להשיב הבחורות אחר הזקנה הרי הוא כתחיית המתים, שלא תהיה זולתי במצות האל פרטית או בתפלה משגת חן מאתו", עכ"ל.

נמצא שהקב"ה העמיד את אברהם אבינו במבחן קשה של נסיון באמונה, להאמין בתכלית הפשטות ובלי התחכמות. וזהו מה שפי' רש"י (בראשית טו, ו), שהקב"ה החשיב את עצם האמונה של אברהם אבינו, כי האמונה אצל אברהם אבינו היה כ"כ במעלה גדולה, שאצלו זה היה נחשב כאילו שכבר קרה. היינו בשעת הנסיון ובשעה שעדיין לא ראה כלום, והיה כ"כ רחוק מן המציאות, עכ"ז לא היה חוקי טבע הגשמי, חוסם וממעט את האמונה מאת אברהם אבינו.

והזמן גרמא להתחזק באמונת איתן לדעת שהכל מאת השי"ת המנהל עולמו בחסד וברחמים, וכה אמרו חז"ל (שבת קיט:) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמונה, שנאמר (ירמיה ה, א) שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה, ונכלל בדברי הגמרא, שהחסרון במידת האמונה היא היתה סיבה להביא את חורבן הבית ועיה"ק ירושלים. אמור מעתה, התחזקות באמונה היא סיבה המקרבת את בניין בית מקדשנו ותפארתנו בגאולה השלימה במהרה בימינו, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא בשלח י) "ואין הגלויות עתידות להגאל אלא בשכר אמונה, שנאמר (שה"ש ד, ח) אתי מלכנון פלה אתי מלכנון תבואי תשורי מראש אמונה וגו', ואומר (הושע ב, כב) וארשתיה לי באמונה".

« מה הקשר בין 'שנאת חנם' ל'אמונה'! »

איתא בגמרא (יומא ט:) מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו, ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו', רשעים היו, אלא שתלו בטחונם בהקב"ה. אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהייתה בו שנאת חנם, (עוד איתא שם, ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם).

וביתר שאת איתא בירושלמי (יומא א, ג) מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי עכו"ם ומגלי עריות ושופכי דמים, אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצוות ובמעשרות, וכל ווסת טובה הייתה בהם, אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חנם, וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים.

ומבאר הגר"א (בספר ביאור הגר"א לאגדות חז"ל סבי דבי אתונא) כי מקורה של שנאת חנם באה מתוך חסרון אמונה, והיינו, כי מי ישנא את רעהו בחנם, והרי אינו שונא אלא על ידי שהזיקו או ביישו, גזלו או גנבו וכיו"ב רבות, ומדוע נחשבת שנאתו כשנאת חנם, והרי בסיבת איזה דבר נתמלא לבו בשנאה על רעהו, ובע"כ תאמר, שאם היה מאמין שלא פלוני עשה לו כדברים הללו, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו שהרי אי אפשר לאדם להפסיד את רעהו אפילו בחצי שווה פרוטה, ולא להביא עליו צער או נזק אם לא כי הוא אמר ויהי מתחילה, הרי מיד הייתה כל שנאתו נמוגה, נמצא, שאם יש בלבו שנאה הרי זה סימן מובהק שאבדה האמונה נכרתה מפייהם, ואין שנאתו אלא בחנם כי באמת לא רעהו הזיקו או גזלו.

בזה לא תעשה ועשה, העשה היא ואהבת לרעך כמוך, והל"ת לא תקום ולא תטור, וכמ"ש המסילת ישרים מצוות עשה ואהבת לרעך כמוך ממש, בלא שום הפרש, ולא תעשה לא תקום ולא תטור, כאילו לא היה כאן שום דבר נגדי, כאילו לא הרע לו מעולם, וצריך להיות ידידו הגדול ביותר, באהבה וחביבה כמוך ממש, וכל זה דורש הקב"ה מאת כל אחד מישראל בלי יוצא מהכלל, נפלא מאד להתבונן מזה כמה גדולים הם כוחות ישראל אשר בחר בנו הקב"ה מכל עם ורוממנו מכל לשון, עכ"ל.

« מה הקשר בין 'שנאת חינם' ל'אמונה'! »

השאלה היא, איך מגיע בן אדם למדרגה זו, להתנתק מ'הנקמה המתוקה מדבש' כהגדרתו של המסילת ישרים, והרי 'זה טבע האדם', איך עוקרים את את השנאה שנרכשה ונחקקה בלבו של האדם, ואיך יכול האדם לשלוט על לבו הסורר, כשימצא הזדמנות נאותה לפרוע לו מנה אחת אפיים, כגמולו.

החינוך (במצוה רמא) כותב עצה לזה בזה"ל: "שידע האדם ויתן אל לבו, כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצער או יכאיבוהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקם ממנו, כי הוא אינו סבת רעתו, כי העון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום הנחו לו ויקלל פי אָמֵר לו יי' (שמואל ב' טז, יא), עכ"ל.

ולפי זה מבינים מאמר חז"ל "תלמידי חכמים מרבים שלום", וכמו שכמדומני שמעתי בשם ר' יחזקאל **זצ"ל**, שהביאור הוא, שכיון שתלמידי חכמים יודעים וחיים עם האמת והאמונה ש'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה', והיינו, שאפי' שכשחבירו ציערו, הם יודעים שבאמת אין זה 'חבירו' שציערו כיון שהוא רק שליח של הקב"ה, וכמו הדוור (-פאסטטרעגער) שמעביר מעטפה לא נעימה לבעל הבית, אז אינו עולה בדעתו לכעוס על הדוור, שהרי הוא בסך הכל השליח מהשולח, אותו דבר הוא כל הגורמים בעולם הזה, הם רק שליחים מהקב"ה, ולכן תלמידי חכמים מרבים תמיד שלום, ואין כועסים אחד על השני.

ממילא העבודה צריך להיות להתחזק באמונה שהכל נגזר מן השמים, ואם כן אפי' חבירו עושה רעה זה לא חבירו הוא רק שליח מהקב"ה אם כן זה יותר קל לעשות לו טובה.

כמו שכתוב הרד"ק בשם רבי **סעדיה גאון**, על הפסוק (תהלים מא, ו-ז) שאמר דוד המלך אוֹיְבֵי יִאֲמְרוּ רַע לִי מִתֵּי יָמוּת וְאָבֵד שְׁמוֹ וְאָתָּה ה' חֲנִנִי וְהִקְיִנִי וְאֶשְׁלָמָה לָהֶם, ומבאר רבינו סעדיה גאון 'ואשלמה להם' ישלם להם טובה תחת רעה, כפי שה' רוצה ממנו, וכמו שאמר (בהמשך הפסוק פסוק יב) בזאת -) שאשיב להם טובה תחת רעה) ידעתי כי חפצת בי, והוא דבר ה' לא תקום ולא תטור את בני עמך".

לפי מובן סדר הפסוק "לא תקום ולא תטור ואהבת לרעך כמוך אני ה'", התורה הק' מצוה לנו 'לא תקום ולא תטור', ואם תאמר הא חבירי עשה לי רעה, והטבע הוא שאשיב לו גמולו רעה, אומר על זה התורה הק' 'ואהבת לרעך כמוך', היינו שהטבע היא שבני אדם שמיטיבים אחד לזולתו בעל כרחך יסולק הטינא ויוולד אהבה ביניהם, ואם תאמר, איך אפשר להיטיב לזולתו כשהוא הרע לי, על זה מסיימת התורה הק' 'אני ה'', אני הוא הרי העושה והגוזר על כל הדברים שיעשה ושיקרה, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה וכו', ולכן היות שאין חבירך אחראי על מה שנעשה לך, א"כ לא צריך להיות קשה לך להטיב לו.

ע"כ בבית ראשון, שאכן, רשעים היו והרעו מעשיהם מאוד, שהרי כל אלו הג' עבירות החמורות שבתורה ביהרוג ואל יעבור הם, מ"מ לבם היו טוב מאוד שבטחו בה' ומעלת הבטחון גדולה מעל כולם, לכן נתגלה קיצם, משא"כ בבית שני לא נתגלה עוונם כי בחיצוניות היו צדיקים וטובים, חסידים ובעלי תורה, אבל בלבם (הנסתר מעיני אדם) הייתה ביניהם שנאת חינם הבאה מתוך חסרון אמונה, לכן לא נתגלה קיצם כי העדר האמונה גרוע מכל, והוא הגורם לכל הקנאה והשנאה, על כן חמור הדבר כל כך עד שלא נתגלה קיצם.

וכך ביארו צדיקים (מובא גם בשם הרה"ק הישמש משה זי"ע) מה דאיתא בגמרא (ברכות לג.) "אמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו". ולכאורה מה עניין הדעה לבניין בית המקדש איזו מעלה וגדולה יש במי שיש בו דעה, אלא שבית המקדש נחרב מחמת שנאת חינם, ואהבת חינם היא בניין הבית, ומי שיש בו דעה יודע להבין את שורש הדבר, שאף כשפגעו בכבודו כך נקבע במרומים, ושוב אינו בא לידי שנאת חינם, וכאילו נבנה בית המקדש בימיו.

« מה הקשר בין 'שנאת חינם' ל'אמונה'! »

כתוב (ויקרא יט, יח) לא תקם ולא תטור את בני עמך וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמִוֶּךְ אָנִי ה'. רש"י מביא את מאמר חז"ל "אמר לו השאילנו מגלך אמר לו לא, למחר אמר לו השאילנו קרדמך, אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה, ואיזו היא נטירה, אמר לו השאילנו את קרדמך אמר לו לא, למחר אמר לו השאילנו מגלך, אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו, אע"פ שאיני נוקם", עכ"ל.

כתב המסילת ישרים (פ"א) שענין הנקימה והנטירה הינם דברים שבטבע מונח בלב האדם, שלא די שאינו רוצה להיטב לאחרים, אלא גם להרע לו בפועל, ע"כ הוזהרנו התורה לא תקום, והנקמה היא לימנע מהיטיב למי שהרע כבר, ונטירה היא להזכיר בעת שהיא מטיב למי שהרע לו איזה זכרון מן הרע שעשה לו, ולפי שהיצר הולך ומרתיח את הלב ומבקש מיד להניח לפחות איזה רושם או איזה זכר מן הדבר, ע"כ באה התורה הק' וכללה כלל, שהכל נכלל בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך, בלא שום הפרש, כמוך בלי חילוקים בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש".

ולמעלה מזה כותב המסילת ישרים בזה"ל: "גם השנאה והנקמה קשה מאד להימלט ממנה לב הותל אשר לבני האדם, כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש, כי היא מנוחתו לבדה. על כן לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר

בו השנאה, ולא יקום ממנו בהזדמן לו שיוכל להנקם, ולא יטור לו, אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאילו לא היה - חזק ואמיץ הוא. והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם. אמנם גזרת מלך היא". עכ"ל.

והנה חז"ל אמרו **במכילתא** (יתרו) עה"פ קול ה' בַּפֶּךְ (תהלים כט, ד), בכח של כל אחד ואחד, ואם המסילות ישרים מסיים שכל הדברים האלו קלים למלאכי השרת, והקב"ה דרש זה מכל ישראל מקטן ועד גדול, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ודורש מהם דבר שהוא למעלה מכוחם, א"כ כמה עשירות ועוצמה יש בנשמת ישראל שיכול כל אדם מישראל לקיים ואהבת לרעך כמוך, כמוך ממש כמ"ש המסילת ישרים, וכולם נתבעים לקיים כן באין יוצא מן הכלל.

בספר לב אליהו (מהגאון ר' אלי לופיאן זצ"ל) כותב על המצוה הזאת כדלהלן: "ואל יטעה אדם לומר כי כל זה רק מדת חסידות, כי הלא יש